

Meslek Lisesi Öğrencilerinin Yaşam Becerilerinin İncelenmesi*

Sümeyye Kayaduman¹

Özet

Çalışmanın amacı, meslek liselerinde öğrenim gören öğrencilerin yaşam becerilerinin incelenmesidir. Araştırmada yaşam becerileri ölçeğinin demografik değişkenlere göre ve ölçeğin alt boyutlarına göre nasıl bir ilişki gösterdiği incelenmiştir. Bu araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini Gaziantep'te öğrenim gören mesleki ve teknik lisesi öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini Gaziantep ili Şahinbey ve Şehitkamil İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı resmi mesleki ve teknik Anadolu liselerinde öğrenim gören 737 öğrenci oluşturmuştur. Araştırmada şehrin farklı semtlerinden küme örnekleme yöntemi ile seçilen üç farklı mesleki- teknik lise belirlenmiş, bu liselerde okuyan öğrenciler örneklem grubuna dahil edilmiştir. Böylece araştırmanın örneklemini veri toplama aracını gönüllü bir şekilde doldurmayı kabul eden toplam 737 mesleki-teknik lise öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmada verilerin toplanmasında "Yaşam Becerileri Ölçeği" ile araştırmacı tarafından hazırlanan "Demografik Bilgi Formu" kullanılmıştır. Verilerin analizinde öncelikle betimsel istatistikler incelenmiştir. Araştırmanın bağımlı değişkenleri ile bağımsız değişkenleri arasındaki ilişkiler bağımsız örneklem t-testi, korelasyon analizi ve ANOVA teknikleri ile analiz edilmiştir. İstatistiksel anlamlılık düzeyi $p<0.05$ olarak kabul edilmiştir. Araştırmanın bulgularına göre stresle başa çıkmada erkek öğrencilerin, eleştirel düşünmede ise kız öğrencilerin yaşam becerisinin anlamlı derecede daha yüksek olduğu bulunmuştur. Genel olarak üst sınıflardaki öğrencilerin yaşam becerisinin alt sınıflara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Sözcükler

Yaşam becerileri
Lise öğrencileri
Mesleki eğitim

Makale Hakkında

Gönderim Tarihi
02 Nisan 2024
Kabul Tarihi
29 Nisan 2024
Makale Türü
Araştırma Makalesi

Examination of Vocational High School Students' Life Skills*

Abstract

The aim of the study is to examine the life skills of students studying at vocational high schools. In the study, it was examined how the life skills scale showed a relationship according to the demographic variables and the sub-dimensions of the scale. In this study, relational screening model research design, which is one of the quantitative research methods, was used. The universe of the research consists of vocational and technical high school students studying in Gaziantep. The sample of the research consisted of 737 students from 3 schools studying in the official vocational/technical Anatolian high school affiliated to the Şahinbey and Şehitkamil District Directorate of National Education in Gaziantep. In the study, three different vocational - technical high schools were selected from different districts of the city by cluster sampling method, and the students in these high schools were included in the sample group. In this study, the "Life Skills Scale" and the "Demographic Information Form" were used to collect data. In the analysis of the data, primarily descriptive statistics were used. Relationships between dependent variables and independent variables of the study were analysed using t-test, correlation and ANOVA techniques. Statistical significance level was accepted as $p<0.05$. According to the findings, the stress coping skills of male students were found to be significantly higher than that of female students. On the other hand, a significant difference was found in favour of girls in critical thinking skills. In general, it was determined that the life skills of the students in the upper classes were higher than those in the lower classes.

Keywords

Life skills
Vocational education
High school students

Article Info

Received
April 02, 2024
Accepted
April 29, 2024
Article Type
Research Paper

Atıf: Kayaduman, S. (2024). Meslek lisesi öğrencilerinin yaşam becerilerinin incelenmesi. *Nizip Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1), 29-48.

¹ Sümeyye Kayaduman, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, kayadumansumeyye.7@gmail.com, Türkiye.

*Bu makale aynı isimli yüksek lisans tezinden türetilmiştir

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Life skills facilitate the acquisition of a number of psychological skills necessary to overcome difficulties or problems encountered in daily life (Papacharisis et al., 2005). Since these skills can be acquired through learning, it is possible to see various programs under the name of "life skills training" (Kolburan and Tosun, 2011).

Adolescence, which coincides with the period of high school students today, represents both a positive and challenging process for individuals. In short, it is possible to say that adolescence is a turning point in an individual's life. How successful an adolescent is in coping with the difficulties and obstacles he encounters in daily life is determined by many factors, including life skills. For this reason, it is possible to say that the life skills of an adolescent individual in showing responsible behavior are a very effective tool. Based on this, examining the life skills of high school students going through adolescence appears as an important research topic. There are skills and abilities that vocational high school students in particular must have. Because the content of vocational high school courses requires having certain skills. In this context, it is important to determine the life skills levels of vocational high school students and the variables that may affect these skills.

The aim of this study is to examine the life skills of vocational high school students. Within the framework of this general purpose, while examining the life skills of vocational high school students, answers were sought to the following sub-problems:

1. What is the level of skills of Vocational High School students regarding life skills / life skills sub-dimensions (Coping with Emotions and Stress, Empathy and Self-Awareness, Decision Making and Problem Solving, Creative Thinking and Critical Thinking, Communication, Interpersonal Relationship)?
2. Is there a relationship between life skills, life skill subdimensions and demographic variables of vocational high school students?
3. Life skills / life skills sub-dimensions of vocational high school students; does it differ according to the students' gender, grade level, field of study, mother's education level, father's education level, and family income level?

Method

This research was modeled in the relational survey design, one of the quantitative research methods. The study population consists of vocational and technical high school students studying in Gaziantep center in the 2021-2022 academic year. Since the universe is large in volume, it was determined by dividing it into groups on the basis of districts (Baltacı, 2018). Three vocational high schools were selected by cluster sampling method in the center of Gaziantep. The total number of students in the three selected schools is 2612. The data collection tool was applied to 850 students who wanted to participate in the research voluntarily. Cluster sampling is a type of sampling in which groups are sampled rather than individuals (Kaptan, 1998). The sample group consists of a total of 728 students studying in 9th-12th grades of vocational high schools (78.6% boys, 21.4% girls). "Life Skills Scale" and "Demographic Information Form" were used to collect data. Life Skills Scale (LSS) was developed by Bolat & Balaman (2017) and consists of 30 items of 5-point Likert type. There are 5 dimensions in the scale that explain 47.7% of the total variance. Cronbach's alpha internal consistency reliability coefficient for the entire scale was reported as 0.90 (Bolat and Balaman, 2017). Frequency, percentage, arithmetic mean, standard deviation, skewness-kurtosis and histogram graph were used for descriptive statistics in the analysis of the data. Analyses were made using t-test, one-way analysis of variance (ANOVA), and correlation to determine whether life skill score averages differed according to demographic variable categories.

Discussion and Conclusion

The average life skills score of vocational high school students was calculated as 3.32 out of 5. In the research, it was determined that the lowest life skill that vocational high school students have is the ability to cope with stress. It has been observed that students' life skills are positively related to their grade level, and as the grade level increases, their life skill scores also increase.

It was determined that the coping with stress sub-dimension of life skills was related to boys, the critical thinking sub-dimension was related to girls, and other sub-dimensions of life skills were not related to gender. No significant difference was found between the average scores of life skills according to parental education level. It was concluded that there was no significant difference between the life skill scores of the students according to their income level.

It was concluded that vocational high school students have low ability to cope with stress. Considering that there are also studies abroad reporting that students have the lowest scores in the dimension of coping with stress, this indicates that more emphasis should be placed on the acquisition of this skill in order to cope with the challenging demands of daily life. The research concluded that gender is a factor affecting coping with stress and emotions and

critical thinking skills. The study concluded that grade level is effective in coping with stress, decision-making-problem solving and communication dimensions. It has been concluded that students with higher grade levels generally have higher life skills.

In the study, it was observed that there was no difference in any sub-dimensions according to life skills, income level, and education level of the mother and father. In other words, it was concluded that the family's income level and education level are not effective. Based on the results of this study, the following recommendations are presented.

Practical-based training should be provided to vocational high school students to improve their skills in coping with stress. It is recommended that life skills be prepared by taking into account gender and grade level (age) factors in the evaluation and development of life skills. Life skill acquisition should be given more space in course curricula.

GİRİŞ

Gençlik dönemi, bireyin hayatında en hareketli ve belki de en problemlili zaman dilimi olarak ifade edilmektedir (Tuncay, 2000). Gençlerin bu yoğun hareketlilik dönemini verimli ve etkin bir biçimde kullanması oldukça önemli bir husustur. Şüphesiz bireyin bu dönemdeki verimliliğini etkileyen gerek dolaylı gerekse doğrudan çeşitli faktörler mevcuttur. Bu faktörler; gerek araştırmalar sonucunda uzmanlarca tespit edilen (Baş, 2017; Yalçınkaya, 2021), gerekse gençlerin bizzat beyan ettikleri sorunlarla ilgili kurum veya kuruluşların gençlik çalışmalarındaki konumlarıdır. Gençlik kurum ve kuruluşları gençlerin gelişimi için büyük öneme sahiptir. Bu kurum ve kuruluşların gençlik çalışmalarındaki konumları önemli bir yere sahiptir (Tuncay, 2000). Bu kurum ve kuruluşların başında okullar gelmektedir. Bir eğitim kurumu olan meslek liseleri, sadece bilginin verildiği kurumlar değil aynı zamanda bilginin beceriye dönüştüğü kurumlardır. Bu kurumlarda bireyler eğitim- öğretim yoluyla bilimsel yeterlikler ile donatılmaya çalışılır. Ancak bireyin edindiği bu bilgileri nasıl ve nerede kullanacağını bilmesi farklı bir beceri olarak ifade edilir. Nitekim Milli Eğitim öğretim programlarında bireylerin fen, edebiyat, matematik, sosyoloji, coğrafya gibi bilim dallarında bilgi-beceriler kazanmalarını hedeflemekte, bu beceriler yanında toplum ile iç içe birlikte çalışma, bir işi başarılı bir şekilde yürütme gibi farklı becerileri de kazanmasının gerektiğine vurgu yapmaktadır (MEB, 2017). Bireylerin gündelik hayatta karşılaştıkları farklı problemlere çözüm üretebilmeleri, toplum içinde toplumla birlikte uyumlu bir biçimde çalışabilmeleri oldukça önemlidir. Bireylerin günlük hayatta karşılarına çıkan problemlerle nasıl başa çıkacaklarını öğrenmeye dayanan bu beceriler kısaca yaşam becerileri olarak ifade edilebilir. Yaşam becerileri “bireylerin okul, ev ve mahalle gibi yaşadıkları farklı ortamlarda başarılı olmalarını sağlayan beceriler” olarak tanımlanmıştır (Danis ve ark., 2004). Yaşam becerileri, öğrenmeye dayalı davranışlar olarak da bilindiğinden birçok akademik çalışmanın konusu olmaktadır (Özmete, 2008). Alanyazında koruyucu ve önleyici uygulamalar kapsamında ele alınmakta olan “yaşam becerileri”, bireyin, gelişim ve adaptasyon sürecinde varlığını etkili bir biçimde sürdürebilmesi için sahip olması gereken yeterlilikleri ifade eder (Kolburan ve Tosun, 2011).

Bireylerin ortaokul-lise öğrenciliği dönemine denk gelen ergenlik dönemi, sosyal ve ruhsal değişimlerin yaşandığı ve yetişkinliğe hazırlık dönemi olarak da görülen bir dönemdir (Kutsal, 2018). Bu dönemi bireyler için bir fırsat dönemi olmasının yanında aynı zamanda bir risk dönemidir. Özellikle yetişkinlikte bireyin sağlığı üzerinde, negatif etkilere yol açması muhtemel problemler, ergenlik döneminde başlamaktadır (WHO, 1997). Bu problemler ergenlerin sosyal çevrelerinden biri olan okullarda da görülebilmektedir.

Okullardaki problemlerle davranışlara müdahale etmede risk faktörlerinin azaltılması ve koruyucu faktörlerin etkili bir şekilde hayata geçirilmesi için rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetleri oldukça önemli bir konudur. Yapılan çalışmalarda okul öncesinden itibaren okullarda pedagojik ve önleyici rehberlik hizmetlerine yer verilmesinin önemine dikkat çekilmiştir (Siyez ve Aysan, 2007; Yalaki ve ark., 2015).

Yaşam becerileri gündelik hayatta karşılaşılan zorluklar veya problemlerin üstesinden gelmede gerekli bir takım psikolojik becerilerin kazanılmasını kolaylaştırmaktadır (Papacharisis ve ark, 2005). Bu beceriler öğrenme yolu ile kazandırılabilir olduğundan “yaşam becerileri eğitimleri” adı altında çeşitli programların yapıldığını görmek mümkündür (Kolburan ve Tosun, 2011). Yaşam becerileri eğitimi verilecek hedef kitlenin mevcut durumunun ortaya konmasına yönelik akademik araştırmalar bu noktada önem kazanmaktadır.

Yaşam Becerileri: Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından yapılan tanımlamaya göre yaşam becerilerine sahip birey; Karar verme ve problem çözme, Eleştirel ve yaratıcı düşünme, Kişilerarası beceriler ve iletişim, Öz farkındalık ve empati, Stres ve duygularla başa çıkma becerileri gelişmiş birey demektir (WHO, 2002).

Yapılan farklı araştırma sonuçları sosyal ve duygusal öğrenme becerilerini geliştirmesi açısından yaşam becerileri programlarının oldukça etkili olduğu, yaşam becerisi programlarının başta öğrenci davranışları olmak üzere okul iklimi ve çatışma çözme becerilerinde olumlu yönde gelişmelere katkı sağladığı belirlenmiştir (Donat-Bacıoğlu, 2014; Göl-Güven, 2019). Günümüzde lise öğrenciliği dönemine denk gelen ergenlik dönemi, bireylerin hem olumlu hem de zorlu süreci ifade eder; bireyler bu dönemde üstün yetenekli, yaratıcı, idealizme sahip, macera ruhuna sahip olabileceği gibi aynı zamanda risk alma, zorbalığa maruz kalma veya zorbalık yapma, negatif akran baskısına maruz kalma, umutsuzluğa kapılma, kararsızlık yaşama ve duygularıyla başa çıkma konusunda zorlu bir süreci de ifade edebilir (Ulus, 2018). Kısaca ergenliğin, bireyin yaşamında bir dönüm noktası olduğunu söylemek mümkündür. Ergen bir bireyin gündelik hayatta karşısına çıkan zorluklarla ve engellerle başa çıkmada ne kadar başarılı olduğu yaşam becerilerini de içeren birçok faktör tarafından belirlenir. Bu nedenle ergen bireyin sorumlu davranış gösterme konusunda sahip olduğu yaşam becerisinin oldukça etkili bir araç olduğunu söylemek mümkündür. Buradan yola çıkarak ergenlik dönemlerini yaşayan lise öğrencilerinin yaşam becerilerini incelemek önemli bir araştırma konusu olarak karşımıza çıkar. Özellikle meslek lisesi öğrencilerinin sahip olması gereken

beceri ve yetenekler vardır. Çünkü meslek lisesi derslerinin içeriği birtakım becerilere sahip olmayı gerekli kılmaktadır. Örneğin meslek lisesi öğrencileri sınıfta öğrendikleri kavramları iş ve günlük yaşamlarında kullanma becerisine sahip olmaları iş ve çevre ortamlarıyla ilişki kurmaları gerekmektedir (Göçen, 2007). Bu bağlamda meslek lisesi öğrencilerinin yaşam becerileri düzeylerini ve bu beceriyi etkilemesi olası değişkenleri belirlemek önem arz etmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı meslek lisesi öğrencilerinin yaşam becerilerinin incelenmesidir. Bu genel amaç çerçevesinde aynı zamanda meslek lisesi öğrencilerinin yaşam becerileri incelenirken aşağıdaki alt problemlere yanıt aranmıştır:

1. Meslek Lisesi öğrencilerinin yaşam becerileri ile yaşam becerileri alt boyutlarına (Duygularla ve Stresle Başa Çıkma, Empati Kurma ve Öz-Farkındalık, Karar Verme ve Problem Çözme, Yaratıcı Düşünme ve Eleştirel Düşünce, İletişim Kişilerarası İlişki) ilişkin becerileri ne düzeydedir?
2. Meslek lisesi öğrencilerinin yaşam becerileri, yaşam beceri alt boyutları ve demografik değişkenler arasında ilişki var mıdır?
3. Meslek lisesi öğrencilerinin yaşam becerileri ve yaşam becerileri alt boyutları; öğrencilerin cinsiyetlerine, sınıf düzeylerine, okudukları alana, anne eğitim durumlarına, baba eğitim durumlarına, aile gelir düzeylerine göre farklılık göstermekte midir?

Araştırmanın Önemi

Yaşam becerileriyle ilgili çalışmalara 1970'lerden sonra yoğunlaşmıştır. Yaşam becerileriyle ilgili ilk çalışmaların Adkins'e (1970) ait olduğu görülmüştür. Yaşam becerilerini tanımlamak gerekirse, bireyin gelişim ve değişimini devam ettiren varlığını etkili bir biçimde sürdürebilmesi için gerekli olan yeterliliklerdir (Boysak, 2020). Yaşam becerileri son yüzyılın becerileri olarak ifade edilmektedir (Selçuk, 2019). Yaşam becerileri ile ilgili bir diğer tanıma göre ise insanların günlük yaşama dair sorumluluklarıyla başa çıkabilme becerileri olarak ifade edilebilir (Yıldırım, 2017).

Dünya Sağlık Örgütü'ne göre eğitiminde yaşam becerileri eğitiminde okul önemli bir yere sahiptir. Dünya Sağlık Örgütü'ne göre 5 temel yaşam becerisi şunlardır (WHO, 2002);

- Karar verme ve problem çözme,
- Eleştirel ve yaratıcı düşünme,
- Kişilerarası beceriler ve iletişim,
- Özfakındalık ve empati,
- Stres ve duygularla başa çıkma becerisidir.

Bolat ve Balaman (2017) yaşam becerilerini; karar verme becerileri, stresle başa çıkma becerileri, iletişim becerileri, kişiler arası iletişim becerileri, problem çözme becerileri, empati kurma becerileri, öz farkındalık becerileri, duygularla başa çıkma becerileri, yaratıcı düşünme becerileri ve eleştirel düşünme becerileri olarak kategorize etmiştir.

Modern iletişim çağı ile birlikte meydana gelen ihtiyaçlar bireylerin çeşitli yetenek ve becerilere sahip olmasını gerekli kılmaktadır. Bu becerilerden birisi bireylerin özel hayatı, okul hayatı veya iş hayatı gibi farklı ortamlarda başarılı olmalarını sağlayan yaşam becerileridir. Yaşam becerilerine sahip birey, yaşadığı bu çevrelere uyum sağlamak suretiyle hayatını kaliteli hale getirir (Danish ve ark., 2004). Yaşam becerileri bireyin hayatında önemli bir yere sahiptir. Çocukluk çağından üniversiteye kadar öğrencilerin yaşam becerilerine sahip olması gerekmektedir. Erken çocukluk döneminde yaşam becerileri olumlu sosyal davranışların gelişimini destekler, davranış ve uyum sorunlarının oluşmasını engeller ayrıca çocukların sınıfa uyum kurmalarına yardımcı olur (Sezgin, 2018).

Yaşam becerileriyle ilgili birçok çalışma yer almakla birlikte lise öğrencileri üzerinde yapılan çalışmalar oldukça sınırlıdır (örneğin Altun, 2023; Bahçeci ve Kuru, 2008; Kutsal ve Nazlı, 2022; Taştan-Akdağ, 2017). Gaziantep ili özelinde ise yaşam becerileriyle ilgili böyle bir çalışma yer almaktadır. Bu çalışmayı diğer çalışmalardan ayıran nokta mesleki ve teknik liseli öğrencilerin yaşam becerileri üzerine ve Gaziantep ili özelinde yapılmış çalışmaların sınırlı olması bu çalışmayı özgün kılmaktadır. Çalışma grubunun meslek lisesi öğrencileri olması çalışmanın önemini arttırmaktadır. Çünkü lise öğrencileri ve özellikle meslek lisesi öğrencileri üzerine yapılan çalışmalar oldukça sınırlıdır. Bu çalışma, ayrıca sanayi – teknik alanda çalışan sayısının fazla olduğu bir bölgede yapıyor olması, Gaziantep ili özelinde yaşam becerileri üzerine yapılan çalışmaların sınırlı olması, Covid19 pandemi süreci devam ederken yapılan bir çalışma olması, meslek liseleri üzerine yapılan bir çalışma olması nedeniyle literatüre özgün değer katması noktasında önem arz etmektedir.

Bu çalışmada yaşam becerilerinin incelenmiş olması bu konuyla ilgili yapılacak çalışmaların planlanması için kayda değer bir yol gösterici olabilecektir. Ayrıca bu çalışmadan elde edilecek sonuçların, lise öğrencilerinin yaşam becerileri hakkında bir farkındalık oluşturması ve yeni araştırmalara kapı açması beklenmektedir.

Yaşam Becerileri Modeli

Yaşam becerileri genellikle 10 kategoriden oluşan becerilerin birleşimi olarak ele alınmaktadır. Yaşam becerilerini oluşturan bu kategoriler; karar verme, iletişim, kişiler arası iletişim, öz farkındalık, duygularla başa çıkma, problem çözme, stresle başa çıkma, empati kurma, eleştirel ve yaratıcı düşünme şeklinde isimlendirilebilir (Bolat ve Balaman, 2017).

Stres ve duygularla başa çıkma becerileri: Stresle başa çıkma becerisi, bireyin stres kaynaklarını azaltma girişimi olup yaşam biçimini ve fiziki ortamını değiştirerek rahatlamayı öğrenmesi demektir (Sreekumar, 2016). Stres, kısaca, "bireyin zorlayıcı durumlar karşısında verdiği psiko-fizyolojik tepkiler", stresle başa çıkma ise "kişilerin stresli bir durumda gösterdiği uyum sağlama çabaları" (Boysan, 2012) veya "bireylerin stresli durumlar karşısında ürettikleri ve çevresel taleplerin üstesinden gelebilmek için geliştirdikleri bilişsel ve davranışsal çabalar" (Türküm, 2002) biçiminde tanımlanmaktadır. Fazla stres altında kalan bireyin bedeninde stresten kaynaklı birçok psikolojik ve fiziksel tepki meydana gelmektedir; bununla birlikte az miktardaki stresin bireye faydası vardır, belirli bir miktar stres altında kalan bireyin motivasyonu artar (Canel, 2012). Stresle başa çıkma becerisine sahip birey, stres kaynaklarından kaçınmada başarılıdır ve üzerindeki stresi kendi motivasyonunu arttırmak için bir fırsat şeklinde kullanabilir.

Empati kurma ve öz farkındalık becerileri: Öz farkındalık özellikle gençlik döneminde geliştirilmesi gereken en önemli yaşam becerilerindendir. Benlik bireyin kendi zayıf ve güçlü yönlerini, isteklerini, memnuniyet durumlarını tanımasıyla ilgilidir. Birey kendini baskı altında hissettiğinde eğer öz farkındalık sahibiyse üstündeki baskının içsel nedenini bilir. Öz farkındalık aynı zamanda başkaları ile empati kurmak için ön koşuldur (Ulus, 2018). Empati, genellikle, başkalarının duygusal durumlarını anlamayı ve onlara duygusal olarak yanıt vermeyi içeren bir süreç (Davis, 1983); veya başkalarının duygusal deneyimlerini içselleştirme ve başkalarına duygusal bir tepki verme yeteneği (Decety ve Lamm, 2006) olarak tanımlanmıştır.

Karar verme ve problem çözme becerileri: Bireyin belli bir konu hakkında karar verirken sürecin başlangıcı ve sonucuyla ilgili çıkarımda bulunabilmesi, bireyin karar verme becerisi ile ilgilidir. Karar verme, bireyin herhangi bir konuyla ilgili şüphelerin sonlandığı ve seçilen seçeneğin uygulanmaya başlandığı mantıksal sürecin ürünü olarak ifade edilebilir (Bolat ve Balaman, 2017). Karar verme, muhtemel seçenekler arsından en etkin eylemin seçilmesi işlemi olup insan doğasının önemli eylemlerinden birisidir (Pujar ve Patil, 2016). Bir teknik eleman veya mühendis adayının karar verme becerisi çok önemlidir; yapmayı planladığı iş ve üretim sürecinde en doğru olan ve en hızlı olan çözümleri üretebilmesi bu becerisine bağlıdır. Karar verme becerisi gelişmiş bireylerde sürecin başı ve sonucuyla ilgili çıkarım yapma ve kaygı ve çatışma duygularının yoğun olmaması beklenir. Bundan dolayı karar verme becerisinin meslek lisesi öğrencilerince sahip olması gereken beceriler arasında yer aldığını söylemek mümkündür.

Problem Çözme Becerileri ise; kavram olarak bireyin problem çözmesi, bireyin bir bilgiyi alması, bilgiyi süreçten geçirmesi ve bu bilgiyi kullanması aşamaları ile ilgilidir (Abaan ve Altıntoprak, 2005). Yani kısaca problem çözme becerisi, bireyin bilgiyi işleme süreci ile ilgilidir. Birey bir problemle karşılaştığı zaman başarılı olması onun problem çözme becerisinin yeterli olup olmamasına bağlıdır. Birey, bu beceri sayesinde günlük hayatta karşılaşılabilecek problemlere çözüm bulabilmektedir. Problemlere çözüm bulamadığında bu problemler bireyde fiziksel gerilime ve zihinsel strese neden olabilmektedir (WHO, 1997).

Yaratıcı ve eleştirel düşünme becerileri: Eleştirel Düşünme; bilginin daha iyi öğrenilmesi, bilginin yeni durumlara uygulanması ve değerlendirme yeteneğinin geliştirilmesi anlamında olup, bilginin tam olarak öğrenilmesini, öğrenilen bilginin yeni durumlara uygulanmasını ve değerlendirme yeteneğinin geliştirilmesini kapsamaktadır (Semerci, 2003). Bireyin bir problem durumunda eleştirel düşünebilmesi için öncelikle problemi tanımlayabilmesi ve ardından muhtemel bütün durumları dikkate alarak değerlendirme yapması gerekmektedir (Ersoy ve Başer, 2011). Eleştirel düşünen birey, tutum ve değerleri anlamlandırma başarısına sahip olma eğilimindedir (Pujar ve Patil, 2016). Buna göre meslek lisesinde okuyan bir öğrencinin eleştirel düşünme becerisine sahip olması, karşılaşılabilecek problemlere çok yönlü bakmasına, farklı çözümlere ulaşabilmesine ve muhtemel çıktıları tahmin etmesine yardımcı olacaktır.

İletişim ve kişiler arası ilişki becerileri: İnsan sosyal ve toplumsal bir varlık olduğu için iletişim ve kişiler arası ilişki becerileri hayatın her safhasında ve evresinde bütün mesleklerde karşımıza çıkmaktadır. Bireyin iletişim ve kişiler

arası ilişki becerileri kazanması sadece okul hayatı sürecini etkilemez aynı zamanda bireyin iş, sosyal yaşamında karşılaştığı problemleri çözebilmesi, zorluklarla başa çıkabilmesi, sosyal etkileşimler ve ekip çalışmalarında bireyin güven ve motivasyonunun oluşması açısından önemlidir (Duffy vd., 2004).

Yaşam Becerileri ile İlgili Yapılan Çalışmalar

Şiddet olaylarının önlenmesinde yaşam becerileri eğitimi gelişimsel ve koruyucu faktörleri ön plana almaktadır. Yaşam becerilerinin okullarda uygun bir biçimde öğretilmesi durumunda öğrenciler güçlendirilmiş ve yaşam kaliteleri arttırılmış olur (Bharath ve Kumar, 2008).

Bir başka deneysel çalışmada Bahçeci ve Kuru (2008), portfolyo değerlendirme sürecinin üniversite öğrencilerinin yaşam becerilerine etkisini incelemişlerdir. Sefer ve Akfırat (2009) İstanbul'da 8.sınıf öğrencileri ile yaptıkları çalışmada ortaokul öğrencilerine yaşam becerileri kazandırmak için yaratıcı drama yönteminin olumlu etki yaptığını belirlemişlerdir. Esmailinazsab ve ark., (2011) İran-Karaj bölgesinden yaptıkları deneysel çalışmada yaşam becerileri eğitiminin, öğrencilerinin benlik saygısında önemli artışa yol açtığına, yaşam becerileri eğitimi gibi ruh sağlığı programlarının öğrencilerde olumlu becerilerin artmasına aynı zamanda okul sorunlarının azalmasına neden olabileceğini bulmuşlardır. Ankara'da lise öğrencileri üzerine yapılan bir araştırmada (Esin ve Dursun, 2014) okul türlerine göre mesleki teknik liselerine devam eden öğrenciler arasında gerçekleşen şiddet olaylarının daha fazla oranda olduğu belirlenmiştir (Altındağ RAM, 2011). Türkiye'de bütün lise türleri içinde mesleki ve teknik liselerin büyük bir orana sahip olduğu göz önüne alındığında rehberlik uzmanlarının mesleki ve teknik liselerde okuyan öğrencilerin sorunları üzerinde çalışmaları önemli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yaşam becerileri üzerine yapılan başka bir çalışmada (Tomar ve ark., 2018) üstün yetenekli çocuklara yönelik pozitif genç gelişimi temelli yaşam becerileriyle ilgili eğitim programıyla ilgili proje çalışması yapılmıştır. Sonuçta 4H modeline göre 35 tane yaşam becerisini içeren Yaşam Becerileri Eğitim Programı geliştirilmiştir. Birbirinden bağımsız iki gözlemcinin video kayıtları üzerinden güvenilirlik katsayıları hesaplanmış ve ön test-son test kontrol gruplu deneysel desen uygulanmıştır.

Kutsal (2018), tez çalışmasında meslek lisesinde okuyan kız öğrencilerin yaşam becerilerini incelemiştir. Tez çalışması deneysel olup bir psikoeğitim programını mesleki / teknik / Anadolu lisesine devam eden kız öğrencilerin yaşam becerilerini nasıl etkilediği araştırmıştır. Çalışmanın bulgularına göre yaşam becerileri psiko-eğitim programına katılan deney grubu öğrencilerinin yaşam becerilerinin artış gösterdiği belirlenmiştir.

Okullarda rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetleri kapsamında öğrencilerin becerilerini geliştirmeye yönelik önleyici çalışmaların, okullardaki şiddet olayları ile ilgili risk faktörlerinin azaltılmasında, önleyici faktörlerin güçlendirilmesinde büyük önem taşımaktadır (Siyez ve Aysan, 2015).

Ümmet ve Demirci (2017) tarafından ortaokul öğrencileri üzerinde yapılan bir çalışmanın bulgularına göre, yaşam becerisi eğitimi verilen grupla psikolojik danışma uygulaması, ortaokul öğrencilerinin iyi oluş düzeylerini arttırmada etkilidir. Devci ve ark. (2018), yaptıkları çalışmada yaşam becerileri açısından fen bilimleri 2018 yılı öğretim programını değerlendirmişlerdir. Çalışmanın bulgularına göre fen bilgisi programında en fazla yer verilen yaşam becerisini iletişim kurma ve karar verme olduğu, 7.sınıftaki kazanımlarda diğer sınıflara göre daha fazla yaşam becerisi kazanımı olduğu belirlenmiştir.

Literatürde yer alan ve yukarıda kısaca özetlenen yaşam becerilerini konu alan çalışmaların yanında özel olarak yaşam becerileri hakkında yapılmış bir meta sentez çalışmasına da rastlanmıştır. Eskici ve Özsevgeç (2018), yaşam becerilerini konu alan çalışmaların meta-sentez çalışmasını yapmışlardır. Eskici ve Özsevgeç (2018), yurt içi ve yabancı toplam 9 çalışmayı meta sentez yöntemi kullanarak betimsel içerik analizine tabi tutmuşlardır. Çalışmanın bulgularına göre yaşam becerisini konu edinen çalışmaların birisi "belli bir öğretim seviyesindeki veya belli bir gelişim dönemindeki bireylerin yaşam becerileri", diğeri ise "belirlenen bir öğretim yöntemi ya da geliştirilen bir program kapsamında ortaya çıkan yaşam becerileri" olmak üzere iki farklı kümede toplandığı görülmüş; "yaşam becerisi ölçekleri geliştirme" ve "yaşam becerileri eğitimi programları hazırlama" konularının ön plana çıktığı, tüm çalışmalarda en fazla tarama yönetimine başvurulduğu, ulusal çalışmalarda deneysel çalışmaların sayısının fazla olduğu, uluslararası çalışmalarda ise doküman analizi metodunun daha fazla kullanıldığı rapor edilmiştir.

Kutsal ve Nazlı (2021) yaptıkları çalışmada lise öğrencileri için yaşam becerilerini ölçmeye yönelik bir araç geliştirmişlerdir. Çalışmada lise öğrencisi toplam 801 öğrenciden toplanan veriler kullanılmış, beşli Likert tipinde ve 16 maddeden oluşan "Yaşam Becerileri Ölçeği-Lise Formu (YBÖ-LF)" geliştirilmiştir. Faktör analizi sonucunda açıklanan toplam varyans oranının %52 olduğu, DFA sonucunda ölçek modelinin modelin iyi uyum gösterdiği Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısının 0,82 olarak hesaplandığı rapor edilmiştir.

Yılğın (2022), bireyin yaşam becerisini geliştirmede rekreatif yürüme fiziksel aktivitesinin etkili olup olmadığını belirlemeye yönelik yarı deneysel bir çalışma gerçekleştirmiştir. Çalışmada örneklem olarak Gaziantep'te çeşitli parklarda yürüyüş yapan, yaşları 18-79 arası değişen toplam 92 kişi oluşturmuştur. Çalışmanın bulgularına göre boş zaman yaklaşımına göre yaşam becerilerinin geliştirilebildiği, ayrıca, iletişim ve kişilerarası ilişki becerileri boyutunda kadınların yaşam becerisinin daha yüksek olduğu, stresle ve duygularla başa çıkma becerileri alt boyutunda gelir düzeyi daha düşük olanların yaşam becerisinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Avcı ve Korur (2022) yaptıkları çalışmada 83 maddeden oluşan yaşam becerileri ölçeğini geliştirmişlerdir. Geliştirilen ölçek yaratıcı düşünme, eleştirel düşünme, karar verme ve problem çözme, stres ve duygularla baş etme, sosyal sorumluluk, takım çalışması, kendini değerlendirme, öz saygı, öz farkındalık, empati, kişilerarası ilişki ve iletişim becerileri olmak üzere 10 alt boyuttan oluşmaktadır. Veriler ortaokul ve lise öğrencilerinden oluşan (5-12.sınıflar) 765 kişiden toplanmıştır. Çalışmada geliştirilen yaşam becerileri ölçeği ile ayrıca öğrencilerin çeşitli değişkenlere göre yaşam becerileri karşılaştırılmıştır. Empati boyutunda kızlar lehine; stresle baş etme de erkekler lehine anlamlı fark bulunmuştur.

Temiz ve Yılmaz (2023) yaptıkları çalışmada çocuk kütüphanesinden yaşam becerilerini desteklemesi için bir eğitim programı oluşturmuşlardır. Çalışmanın sonucunda oyun etkinlikleri, hikâyeler ve kukla tiyatrolarından oluşan program uzman görüşü alındıktan sonra uygulamaya hazır hale getirilmiştir. Farklı 3 modül biçiminde olan kütüphane programının yaşam becerilerini çocuk kütüphanelerinde programlı bir şekilde geliştirilmesine ilham sağlayacak nitelikte olduğu rapor edilmiştir.

Sarı ve Bozdağ (2021) Yozgat iline 538 lise öğrencisi ile yaptıkları çalışmada sporun yaşam becerileri üzerindeki etkilerini incelemişlerdir. Araştırmanın bulgularına göre öğrencilerin sporun yaşam becerileri ile çoklu zeka alanları arasında yüksek pozitif düzeyde bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir.

Yaşam becerileri ile ilgili çalışmaların üniversite öğrencileri üzerinde yoğunlaştığını söylemek mümkündür. Örneğin Ünal (2019) üniversite öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmada etkileşim kaygısı ile yaşam becerileri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Elde edilen bulgulara göre yaşam becerileri (YB) ile etkileşim kaygısı arasında orta düzeyde, negatif bir korelasyon olduğu belirlenmiştir. Ayrıca öğrencilerin yaşam becerilerinin genç yaşta kişilerde daha yüksek olduğu, yaşam becerileri empati alt boyutunda erkekler lehine anlamlı fark bulunduğu görülmüştür. Kasapoğlu ve Didin (2019) okul öncesi öğretmenliği bölümünde okuyan üniversite öğrencileri ile yürüttükleri çalışmada öğretmen adaylarının yaşam becerileri ile psikolojik iyi oluşları arasında pozitif ve orta düzeyde korelasyon olduğu belirlemiştir. Calp ve Edis (2020), sınıf öğretmenlerinin yaşam becerileri hakkındaki deneyim ve bilgilerini belirlemeyi amaçladıkları bir çalışma yapmışlardır. Ustabulut (2021), Türkçe öğretmenliği bölümünde okuyan üniversite öğrencilerinin yaşam becerilerini çeşitli değişkenler açısından incelemiş, çalışmanın sonucunda cinsiyete göre anlamlı fark bulunamamış, daha genç öğrencilerin STRES puanları diğerlerine göre daha yüksek bulunmuştur. Gün (2021), doktora tez çalışması için toplam 702 üniversite öğrencisinden topladığı veriler ile yaşam becerisi, algılanan sosyal destek ve psikolojik dayanıklılık değişkenleri arasındaki ilişkileri incelemiştir. Çalışmanın bulgularına göre yaşam becerileri alt boyutları (empati ve öz-farkındalık, stres ve duygularla başa çıkma, yaratıcı ve eleştirel düşünme, problem çözme, karar verme-iletişim ve kişilerarası iletişim) ile algılanan sosyal destek birlikte psikolojik dayanıklılığın yordayıcıları olduğu belirlenmiştir.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu çalışma nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama deseninde modellenmiştir. İlişkisel tarama modelleri korelasyon türü ilişki ve karşılaştırma yolu ile elde edilen ilişkileri ifade etmekte olup, iki veya daha fazla değişken aralarındaki değişimin varlığı ve derecesini belirlemek amacıyla kullanılır (Creswell, 2017). Bu çalışmada lise öğrencilerinin yaşam becerilerini etkileyebilecek bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken (yaşam becerileri) ile ilişkileri incelendiğinden araştırma modelinin ilişkisel tarama olduğu söylenebilir.

Evren-Örneklem

Çalışma evreni 2021-2022 eğitim-öğretim yılında Gaziantep merkezde öğrenim gören mesleki ve teknik lisesi öğrencileri oluşturmaktadır. Evrenin hacim olarak büyük olmasından dolayı evren ilçeler bazında gruplara ayrılarak belirlenmiştir (Baltacı, 2018). Gaziantep merkezde küme örnekleme yöntemiyle 3 meslek lisesi seçilmiştir. Seçilen üç okuldaki toplam öğrenci sayısı 2612'dir. Bu öğrencilerden araştırmaya gönüllü olarak katılmak isteyen 850 öğrenciye veri toplama aracı uygulanmıştır. Küme örnekleme bireylerin değil de grupların

örnekleminin yapıldığı örneklem türüdür (Kaptan, 1998). Aşağıdaki tabloda örnekleme ilişkin demografik değişkenleri verilmiştir.

Tablo 1. Öğrencilerin Sosyo-Demografik Bilgileri

Değişken	Kategori	Frekans (n)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kız	156	21.4
	Erkek	572	78.6
Sınıf Düzeyi	9. Sınıf	203	27.9
	10. Sınıf	210	28.8
	11. Sınıf	213	29.3
	12. Sınıf	101	13.9
	Cevapsız	1	0.1
Alan	Bilişim	183	25.1
	Muhasebe ve Finansman	162	22.3
	Yenilenebilir Enerji Kaynakları	80	11.0
	Biyomedikal	211	29.0
	Elektrik Elektronik	68	9.3
	Cevapsız	24	3.3
Anne Eğitim Durumu	En fazla ilkokul	451	62.0
	Ortaokul-Lise	251	34.5
	Üniversite	16	2.2
	Cevapsız	10	1.4
Baba Eğitim Durumu	En fazla ilkokul	289	39.3
	Ortaokul-Lise	405	55.6
	Üniversite	30	4.1
	Cevapsız	7	1.0
Aile Gelir	Düşük	140	19.2
	Orta	370	50.8
	Yüksek	121	16.6
	Cevapsız	97	13.3
Toplam		728	%100

Not: Cevapsız kategorisi analizlere dahil edilmemiştir.

Tablo 1.'de araştırmaya katılan öğrencilerin sosyo-demografik özellikleri verilmiştir. Öğrencilerin cinsiyetlerine göre dağılımı incelendiğinde, araştırmaya katılan erkeklerin oranının kızlara göre daha fazla olduğu görülmektedir. Öğrencilerin büyük çoğunluğunun anne eğitim durumu "En fazla ilkokul" kategorisinde olduğunu (%62.0) görülmüştür. Anne eğitim durumu üniversite olanların oranı çok düşüktür, sadece katılımcılardan %2.2'sinin anne eğitim durumu üniversitedir. Tablo 1'e göre Baba Eğitim Durumu "Ortaokul Lise" olan katılımcıların oranının yüksek olduğu (405 kişi; %55.6) görülmektedir. Baba eğitim durumu üniversite olan katılımcıların oranı %4.1'dir. Hem anne eğitim durumu hem baba eğitim durumu üniversite olanların oranının oldukça düşük olduğu (%2.2 ve %4.1) dikkat çekmektedir. Öğrencilerin kendi beyanlarına göre aile gelir düzeyleri belirlenmiştir. Buna göre katılımcıların yarısından fazlasının (%50.6) aile gelir düzeyi orta seviyededir. Katılımcıların yaklaşık %13'ü aile gelir durumunu beyan etmemiştir.

Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada veri toplamak için "Yaşam Becerileri Ölçeği" ve "Demografik Bilgi Formu" kullanılmıştır. Demografik Bilgi Formu: Araştırmacı tarafından hazırlanan demografik bilgi formunda katılımcıların cinsiyet, sınıf düzeyi, alan/dal, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu ve aile gelir düzeyine ait bilgiler yer almıştır.

Yaşam Becerileri Ölçeği: Öğrencilerin yaşam becerilerini ölçmek için Bolat ve Balaman (2017) tarafından geliştirilen "Yaşam Becerileri Ölçeği (YBÖ)" kullanılmıştır. YBÖ, beş yaşam becerisi temel alanını kapsamaktadır. Ölçek Likert tipi 30 maddeden oluşmakta olup katılımcının ölçek puanının yüksek olması yaşam becerisinin de yüksek olması anlamına gelmektedir.

Açımlayıcı (Explanatory) faktör analizi sonucunda toplam varyansın %47.7'sini açıklayan 5 boyut elde edildiği rapor edilmiştir. Birinci boyut "Duygularla ve Stresle Başa Çıkma Becerileri" olarak adlandırılmış olup 7 maddeden (1-7. maddeler) oluşmakta, faktör yük değerleri 0.54-0.74 aralığında değişmektedir. İkinci boyut "Empati Kurma ve Öz farkındalık Becerileri" olarak adlandırılmış olup 7 maddeden (8-14.Maddeler) oluşmakta, faktör yük değerleri 0.51-0.77 aralığında değişmektedir. Üçüncü boyut "Karar Verme ve Öz farkındalık Becerileri" olarak adlandırılmış olup 7 maddeden (15-21.maddeler) oluşmakta, faktör yük değerleri 0.44-0.66 aralığında değişmektedir. Dördüncü boyut "Yaratıcı Düşünme ve Eleştirel Düşünce Becerileri" olarak adlandırılmış olup 5 maddeden (22-26.maddeler) oluşmakta, faktör yük değerleri 0.52-0.69 aralığındadır. Beşinci boyut "İletişim

Kişilerarası İlişki Becerileri” olarak adlandırılmış olup 4 maddeden (27-30.maddeler) oluşmakta, faktör yük değerleri 0.42-0.68 aralığında değişmektedir. Ölçeğin tümü için Cronbach alfa iç tutarlık güvenilirlik katsayısının 0.90 olarak hesaplandığı, ayrıca doğrulayıcı faktör analizi sonuçlarına göre 5 faktör ve 30 maddelik ölçeğin uyum indekslerinin yeterince yüksek olduğu (Kikare/sd=2.24; NFI=0.93; CFI=0.96; RMSEA=0.051) rapor edilmiştir (Bolat ve Balaman,2017). Bu çalışmada toplanan veriler ile Yaşam Becerileri Ölçeği ve alt boyutlarına ait iç tutarlık güvenilirlik katsayıları hesaplanmış, sonuçlar Tablo 2’de sunulmuştur.

Verilerin Analizi

Çalışma kapsamında Gaziantep ilinde küme örnekleme yöntemiyle belirlenen üç meslek lisesinde öğrenim görmekte olan öğrencilere, okul idarecileri ve araştırmacı tarafından veri toplama aracı uygulanmıştır. Uygulamadan önce öğrencilere araştırmacının amacı hakkında kısaca bilgilendirme yapılmış, araştırmacının gönüllülük esasına dayandığı özellikle belirtilmiştir. Veri toplama aracının doldurulması ile ilgili bilgilendirme yapılarak veriler toplanmıştır. Veri toplama aracının cevaplama süresi ortalama 25 dakika olduğu gözlenmiştir. Uygulama 2 hafta sürmüştür. Hatalı ve eksik doldurulan veri toplama araçları analizlere dahil edilmemiştir. Geriye kalan 737 öğrenciden toplanan veriler ile analizler yapılmıştır. Toplanan veriler kodlanarak bilgisayarda SPSS programına aktarılmıştır.

Verilerin analizinde betimsel istatistikler için frekans, yüzde, aritmetik ortalama, standart sapma, çarpıklık-basıklık, histogram grafiği kullanılmıştır. Yaşam beceri puan ortalamalarının demografik değişken kategorilerine göre farklılık gösterip göstermediği t-testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA), korelasyon kullanılarak analizler yapılmıştır.

Çalışmanın bundan sonraki kısımlarında yaşam becerileri altboyutları için aşağıdaki kısa isimlendirmeler kullanılmıştır:

STRES: “Duygularla ve Stresle Başa Çıkma” becerileri,
 EMPATİ: “Empati Kurma ve Öz farkındalık” becerileri,
 KPÇÖZ: “Karar Verme ve Problem Çözme” becerileri,
 ELDÜŞ: “Yaratıcı Düşünce ve Eleştirel Düşünce” becerileri,
 İLETİŞİM: “İletişim Kişilerarası İlişki” becerileri

Bu çalışmada çalışma grubuna uygunluğu ve birçok çalışmada kullanılmış olması nedeniyle Bolat ve Balaman (2017) tarafından geliştirilen yaşam becerileri ölçeği kullanılmıştır. Bu çalışmada toplanan veriler kullanılarak Yaşam Becerileri Ölçeği’nin güvenilirlik analizi tekrar yapılmıştır. Bütün maddeler için korelasyonlar yeterli düzeyde yüksek (en düşük korelasyon madde-3 için 0.32 ve en yüksek korelasyon madde-17 için 0.63) elde edilmiştir.

BULGULAR

Araştırma sorularına bağlı olarak ulaşılan bulgular, başlıklar halinde sırayla sunulmalıdır. Bu bölümde araştırma sorularına uygun şekilde araştırmacının belirleyeceği açıklayıcı kısa başlıklar kullanılmalıdır. Başlıklar, aşağıdaki örnekteki gibi yapılandırılabilir.

Çalışmanın bu kısmında bulgular alt problemlere göre sırasıyla verilmiştir.

Yaşam Becerileri Ölçeğinin Tanımlayıcı İstatistikleri

Araştırmada bağımlı değişken olarak kullanılan Yaşam Becerileri Ölçeği ve alt boyutlara ait bazı betimsel (tanımlayıcı) istatistikleri ile iç tutarlık güvenilirlik katsayıları Tablo 2’de özetlenmiştir.

Tablo 2. Yaşam Becerileri Ölçeği’nin Tanımlayıcı İstatistikleri

		min	max	Çarpıklık	Basıklık	Madde Sayısı	Cronbach Alfa katsayısı	
							Bolat, Balaman (2017)	Bu çalışmada
STRES	2,91±,81	1,00	5,00	-,20	,10	7	0,82	0,72
EMPATİ	3,45±,82	1,00	5,00	-,20	-,15	7	0,77	0,76
KPÇÖZ	3,38±,84	1,00	5,00	-,05	-,23	7	0,72	0,79
ELDÜŞ	3,44±,90	1,00	5,00	-,20	-,37	5	0,73	0,78
İLETİŞİM	3,52±,96	1,00	5,00	-,36	-,41	4	0,66	0,75
Toplam-YBÖ	3,32±,70	1,00	5,00	,36	,18	30	0,90	0,92

STRES: Duygularla ve stresle başa çıkma, EMPATİ: Empati kurma ve öz farkındalık KPÇÖZ: Karar verme ve problem çözme, ELDÜŞ: Yaratıcı düşünce ve eleştirel Düşünce, İLETİŞİM: İletişim kişilerarası ilişki, YBÖ: Yaşam Becerileri Toplamı

Öğrencilerin yaşam becerileri puanları ortalaması 3,32 olarak görülmektedir. YBÖ'nin 5'li Likert olduğu dikkate alındığında öğrencilerin yaşam becerilerinin yüksek olduğu söylenebilir. Çünkü 5'li Likert ölçeğin orta noktası 3,00'dir. Alt boyutlar bazında incelendiğinde en yüksek yaşam becerilerinin İLETİŞİM boyutunda olduğu, en düşük yaşam becerisinin ise STRES boyutunda olduğu görülmektedir. Buna göre meslek lisesi öğrencilerinin yaşam becerilerinin yüksekte düşüğe doğru İLETİŞİM, EMPATİ, ELDÜŞ, KPÇÖZ, STRES şeklinde sıralanmaktadır. Her ne kadar alt boyut madde sayıları farklı olsa da ilgili alt boyut puanı hesaplanırken ortalama (alt boyut puan toplamı / alt boyut madde sayısı) alındığından katılımcıların hangi alt boyutta daha yüksek yaşam becerisine sahip olduğu görülebilmektedir. Tablo 2'deki sonuçlar incelendiğinde Yaşam Becerileri Ölçeği için Bolat ve Balaman (2017) tarafından yapılan çalışmada toplam Cronbach's Alpha değeri 0.90 olarak bu çalışmada ise 0.922 olarak daha yüksek değerde olduğu görülmüştür. Yaşam Becerileri Ölçeği'nin alt boyutlara ilişkin verilerinin normal dağılıma uygun olup olmadığı çarpıklık-basıklık değerleri ve grafiksel yöntemlerle incelenmiştir. Tablo 4.1'de görüldüğü gibi bütün puanların dağılımına ait basıklık (kurtosis) ve çarpıklık (skewnes) değerleri (-1, +1) aralığı dışına çıkmamıştır. Bu durum verilerin yaklaşık normal dağıldığını göstermektedir (Uysal & Kılıç, 2022).

Yaşam Becerileri Ölçeği'nin Alt Boyutları Arasındaki İlişkiler

Yaşam Becerileri Ölçeği'nin alt boyutları arasındaki ilişkiler ve yaşam beceri puanları ile demografik değişkenler arasındaki ilişkileri incelemek için Pearson Korelasyon değerleri hesaplanmıştır. Korelasyonlar hesaplanırken demografik değişkenler sıralama düzeyi ve dummy değişken olarak kullanılmıştır. Yaşam Becerileri Ölçeği'nin alt boyutları arasında ilişki Tablo 3'teki korelasyon matrisinde özetlenmiştir.

Tablo 3. Yaşam Becerileri Ölçeği'nin Alt Boyutları Arasındaki İlişki

	STRES	EMPATİ	KPÇÖZ	ELDÜŞ	İLETİŞ	YBÖ-TOPLAM
STRES	1					
EMPATİ	.56**	1				
KPÇÖZ	.50**	.72**	1			
ELDÜŞ	.45**	.65**	.73**	1		
İLETİŞİM	.42**	.57**	.66**	.70**	1	
YBÖ-TOP	.73**	.86**	.88**	.84**	.78**	1

** :p<0.01, STRES: Duygularla ve stresle başa çıkma, EMPATİ: Empati kurma ve öz farkındalık KPÇÖZ: Karar verme ve problem çözme, ELDÜŞ: Yaratıcı düşünce ve eleştirel Düşünce, İLETİŞİM: İletişim kişilerarası ilişki, YBÖ: Yaşam Becerileri Toplamı

Tablo 3'te meslek lisesi öğrencilerinin YBÖ'nün alt boyutları arasındaki korelasyonlar ve anlamlılık düzeyleri görülmektedir. YBÖ'nün alt boyutları arasındaki ikili korelasyon katsayıları incelendiğinde STRES ile EMPATİ arasında pozitif yönlü orta düzeyde bir ilişki olduğu görülmektedir ($r=.56$; $p<0.05$). STRES boyutu ile KPÇÖZ boyutu arasında anlamlı ilişki olduğu görülmektedir ($r=.50$; $p<0.05$). STRES ile ELDÜŞ boyutu arasında anlamlı pozitif bir ilişki olduğu görülmektedir ($r=.45$; $p<0.05$). STRES boyutu ile İLETİŞİM arasında yüksek düzeye yakın, pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür ($r=.66$; $p<0.05$).

Tablo 3'teki korelasyon matrisi genel olarak incelendiğinde Yaşam Becerileri Ölçeği Toplamı ile alt boyutlar arasında yüksek düzeyde pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı korelasyonlar olduğu görülmektedir. Tablo 4.3'e göre YBÖ-TOPLAM (Yaşam Becerileri Ölçeği Toplam) ile en yüksek ilişkili olan alt boyutlar sırasıyla KPÇÖZ ($r=.88$; $p<0,01$), EMPATİ ($r=.86$; $p<0,01$), ELDÜŞ ($r=.84$; $p<0,01$), İLETİŞİM ($r=.78$; $p<0,01$) ve STRES ($r=.73$; $p<0,01$) şeklindedir.

Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Yaşam Becerileri

Öğrencilerin cinsiyetlerine göre yaşam becerileri puanları Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Cinsiyet Değişkenine Göre Yaşam Beceri Puanları t Testi Sonuçları

ALT BOYUT	Kız (n=156)	Erkek (n=572)	sd	t	P
TOPLAM-Yaşam Becerileri	3,37±,62	3,30±,73	726	1,067	,287
Duyularla ve Stresle Başa Çıkma becerisi	2,77±,76	2,95±,82	726	-2,365	,018*
Empati Kurma ve Öz farkındalık	3,53±,74	3,42±,84	726	1,493	,136
Karar verme Problem Çözme	3,48±,82	3,36±,84	726	1,661	,097
Yaratıcı ve Eleştirel Düşünme	3,60±,83	3,39±,92	726	2,528	,012*
İletişim Kişilerarası İlişki	3,64±,93	3,49±,96	726	1,644	,101

*p<.05

Tablo 4'te sunulan ortalama yaşam becerisi puanlarında görüldüğü üzere Duyularla ve Stresle Başa Çıkma becerisinde erkeklerin; diğer tüm alt boyutlarda ise kızların yaşam becerileri daha yüksektir. Kızlar ve erkekler arasında görülen bu farkın anlamlı olup olmadığı hem YBÖ toplamı için hem de her bir alt boyut için bağımsız gruplar t-testi ile analiz edilmiştir. YBÖ toplamına göre kız öğrenciler ile erkek öğrenciler arasında görülen fark istatistik olarak anlamlı değildir (t=1,067; p>0,05).

Analiz sonucuna göre öğrencilerin cinsiyetlerine göre STRES becerileri puanları incelendiğinde kızlarla erkekler arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir (t=2,365, p<0,05). Bu bulguya göre erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre Duyularla ve Stresle Başa Çıkma becerileri anlamlı derecede daha yüksektir. Yaratıcı ve Eleştirel Düşünme (ELDÜŞ) becerilerinde kızların becerisinin erkeklere göre daha yüksek olduğu ve bu farkın istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir (t=2,528; p<0,05). Bu sonuca göre kız öğrencilerin ELDÜŞ becerileri erkek öğrencilerin ELDÜŞ becerilerinden daha yüksektir. Katılımcı öğrencilerin cinsiyete göre EMPATİ, KPÇÖZ ve İLETİŞİM puanları incelendiğinde, EMPATİ ve KPÇÖZ becerilerinde kızların İLETİŞİM becerisinde ise erkeklerin bir miktar daha yüksek olduğu ancak anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir (p>0,05).

Öğrencilerin Sınıf Düzeyine Göre Yaşam Becerileri

Sınıf düzeylerine göre öğrencilerin yaşam becerilerinin karşılaştırılması Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5. Öğrencilerin Sınıf Düzeyine Göre Yaşam Becerileri ANOVA Testi Sonuçları

BOYUT	Sınıf	N	$\bar{X} \pm ss$	Var.K.	KT	Sd	F	p	Fark
YBÖ-Top	9.	203	3.17±.64	G.Arası	6.60	3	4.503	.004**	12>9
	10.	210	3.38±.70	G.İçi	353.18	723			
	11.	213	3.33±.69	Toplam	359.78				
	12.	101	3.45±.81						
STRES	9.	203	2.83±.73	G.Arası	7.71	3	3.961	.008**	12>11
	10.	210	2.96±.81	G.İçi	469.32	723			
	11.	213	2.84±.78	Toplam	477.03				
	12.	101	3.13±.97						
EMPATİ	9.	203	3.28±.78	G.Arası	7.73	3	3.858	.009**	12>9
	10.	210	3.51±.79	G.İçi	483.02	723			
	11.	213	3.50±.82	Toplam	490.75				
	12.	101	3.54±.92						
KPÇÖZ	9.	203	3.23±.78	G.Arası	7.01	3	3.358	.018*	10>9
	10.	210	3.47±.86	G.İçi	503.32	723			
	11.	213	3.41±.82	Toplam	510.33				
	12.	101	3.46±.91						
ELDÜŞ	9.	203	3.28±.84	G.Arası	7.58	3	3.111	.026*	12>9
	10.	210	3.50±.90	G.İçi	586.92	723			
	11.	213	3.48±.90	Toplam	594.49				
	12.	101	3.55±1.01						
İLETİSİM	9.	203	3.36±.91	G.Arası	8.64	3	3.165	.024*	12>9
	10.	210	3.55±.97	G.İçi	658.24	723			
	11.	213	3.58±.98	Toplam	666.88				
	12.	101	3.67±.94						

Tablo 5'te görüldüğü gibi meslek lisesi öğrencilerinin üst sınıflara doğru yaşam becerileri ortalama puanları da artma eğilimindedir. 9.sınıflar en düşük ve 12.sınıflar en yüksek yaşam becerisine sahiptir. Sınıflar arasında görülen bu fark ANOVA ile test edilmiş ve istatistiksel olarak önemli bulunmuştur ($F(3-723) = 4.503$; $p < 0.05$). Tukey çoklu karşılaştırma testi sonucuna göre 12.sınıflar ile 9.sınıflar arasında ve 10.sınıflar ile 9.sınıflar arasında anlamlı fark olduğu belirlenmiştir.

Yaşam becerileri alt boyutlarında sınıf düzeyine göre ortalama puanlar incelendiğinde düşük sınıflardaki öğrencilerin yaşam becerilerinin düşük, üst sınıflardaki öğrencilerin yaşam becerilerinin yüksek olduğu dikkat çekmektedir (üstte Tablo 5). Genellikle en düşük beceri 9.sınıflarda en yüksek beceri 12.sınıflarda gerçekleşmiştir.

STRES puanları incelendiğinde 9.sınıfların en düşük beceriye sahip olduğu, 12.sınıfların ise en yüksek beceriye sahip olduğu görülmektedir. STRES alt boyutunda sınıflar arasında görülen fark istatistiksel olarak anlamlı olup anlamlı fark 12.sınıflar ile 9.sınıflar ve 12.sınıf-11.sınıf arasında 12.sınıf lehinedir ($F(3-723) = 3.961$; $p < 0.05$). Yani 12.sınıf öğrencilerinin STRES alt boyutundaki becerileri 11 ve 9.sınıf öğrencilerinden anlamlı derecede daha yüksektir. EMPATİ alt boyutunda sınıf düzeyleri arasında görülen fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F(3-723) = 3.858$; $p < 0.05$). Tukey testi ile sınıflar ikili karşılaştırılmış ve 12.sınıf-9.sınıf arasındaki farkın 12.sınıf lehine anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir. KPÇÖZ becerileri alt boyutunda sınıf düzeyleri arasında görülen farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F(3-723) = 3.358$; $p < 0.05$). Tukey testi ile sınıflar ikili karşılaştırılmış ve 10.sınıflar ile 9.sınıflar arasındaki farkın 10.sınıf lehine anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir. ELDÜŞ becerileri alt boyutunda sınıf düzeyleri arasında görülen farklılık istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($F(3-723) = 3.111$; $p < 0.05$). Tukey testi ile sınıflar ikili karşılaştırılmış ve 12.sınıflar ile 9.sınıflar arasındaki farkın 12.sınıf lehine anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir. İLETİŞİM becerileri alt boyutunda sınıf düzeyleri arasında görülen fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F(3-723) = 3.165$; $p < 0.05$). Tukey testi ile sınıflar ikili karşılaştırılmış ve 12.sınıf-9.sınıf arasındaki farkın 12.sınıf lehine anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir.

Öğrencilerin Anne Eğitim Durumuna Göre Yaşam Becerileri

Yaşam becerileri ile anne eğitim durumu arasındaki ilişkiyi incelemek için Anova testi yapılmıştır. Öğrencilerin anne eğitim durumuna göre YBÖ toplamına göre karşılaştırmalar Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. Öğrencilerin Anne Eğitim Durumuna Göre Yaşam Becerileri ANOVA Testi Sonuçları

ALT BOYUT	Anne Eğitim Durumu	n	$\bar{X} \pm ss$	Var.K.	KT	Sd	F	p	Fark
YBÖ-Top	İlköğretim	451	3.32±.65	G.Arası	2.49	2	2.840	.059	yok
	Orta-Lise	251	3.23±.68	G.içi	313.42	715			
	Üniversite	16	3.01±.75	Toplam	315.01				
STRES	İlköğretim	451	2.95±.79	G.Arası	2.67	2	2.066	.127	Yok
	Orta-Lise	251	2.84±.83	G.içi	462.94	715			
	Üniversite	16	2.72±.82	Toplam	465.61				
EMPATİ	İlköğretim	451	3.47±.82	G.Arası	1.96	2	1.450	.235	Yok
	Orta-Lise	251	3.43±.81	G.içi	482.09	715			
	Üniversite	16	3.14±.96	Toplam	484.05				
KPÇÖZ	İlköğretim	451	3.41±.80	G.Arası	1.92	2	1.379	.257	Yok
	Orta-Lise	251	3.35±.88	G.içi	499.16	715			
	Üniversite	16	3.10±.94	Toplam	501.08				
ELDÜŞ	İlköğretim	451	3.49±.90	G.Arası	3.66	2	2.252	.106	yok
	Orta-Lise	251	3.37±.89	G.içi	581.64	715			
	Üniversite	16	3.13±.99	Toplam	585.30				
İLETİŞİM	İlköğretim	451	3.57±.93	G.Arası	2.35	2	1.285	.277	yok
	Orta-Lise	251	3.46±.98	G.içi	654.61	715			
	Üniversite	16	3.36±1.11	Toplam	656.96				

Tablo 6'da görüldüğü gibi, meslek lisesi öğrencilerinin anne eğitim durumuna göre yaşam becerileri puanları incelendiğinde STRES, EMPATİ, ELDÜŞ, KPÇÖZ ve İLETİŞİM alt boyutlarında anlamlı farkın olmadığı belirlenmiştir (Bütün alt boyutlar için $p > 0.05$ elde edilmiştir). Bu sonuca göre meslek lisesi öğrencilerinin yaşam becerileri, anne eğitim durumuna göre farklılık göstermemektedir.

Öğrencilerin Baba Eğitim Durumuna Göre Yaşam Becerileri

Yaşam becerileri ile baba eğitim durumu arasındaki ilişkiyi incelemek için Anova testi yapılmıştır. Öğrencilerin baba eğitim durumuna göre Yaşam becerileri karşılaştırma sonuçlarını gösteren Tablo 7 aşağıda verilmektedir.

Tablo 7. Katılımcıların Baba Eğitim Durumuna Göre Yaşam Becerileri ANOVA Testi Sonuçları

ALT BOYUT	Baba Eğitim Durumu	n	$\bar{X} \pm ss$	Var.K.	KT	Sd	F	p	Fark
YBÖ-Topl	İlk	286	3.37±.68	G.Arası	1.40	2	1.421	.242	yok
	Orta-Lis	405	3.29±.71	G.İçi	352.72	718			
	Üniv	30	3.22±.76	Toplam	354.12				
STRES	İlk	286	2.96±.81	G.Arası	1.01	2	.774	.461	Yok
	OrtaLis	405	2.88±.82	G.İçi	469.46	718			
	Üniv.	30	2.95±.69	Toplam	470.47				
EMPATİ	İlk	286	3.49±.81	G.Arası	0.58	2	.432	.649	Yok
	OrtaLis	405	3.43±.82	G.İçi	480.47	718			
	Üniv.	30	3.41±.79	Toplam	481.05				
KPÇÖZ	İlk	286	3.44±.80	G.Arası	1.72	2	1.226	.294	Yok
	OrtaLis	405	3.36±.85	G.İçi	502.90	718			
	Üniv.	30	3.25±.97	Toplam	504.62				
ELDÜŞ	İlk	286	3.53±.88	G.Arası	3.22	2	1.980	.139	Yok
	OrtaLis	405	3.40±.91	G.İçi	583.80	718			
	Üniv.	30	3.31±.98	Toplam	587.02				
İLETİSİM	İlk	286	3.58±.93	G.Arası	3.93	2	2.142	.118	Yok
	OrtaLis	405	3.51±.97	G.İçi	658.15	718			
	Üniv.	30	3.22±.97	Toplam	662.08				

Öğrencilerin baba eğitim durumuna göre yaşam becerileri puanları incelendiğinde hiçbir alt boyutta anlamlı farkın olmadığı belirlenmiştir (Bütün alt boyutlar için $p > 0.05$). Bu sonuca göre meslek lisesi öğrencilerinin yaşam becerilerinin baba eğitim durumuna göre farklılık göstermemektedir (Bakınız Tablo 7).

Öğrencilerin Aile Gelir Düzeyine Göre Yaşam Becerileri

Meslek lisesi öğrencilerinin yaşam becerileri puanlarının aile gelir düzeyi kategorilerine göre farklılık gösterip göstermediğini incelemek için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testi yapılmıştır. Öğrencilerin aile gelir düzeyine göre yaşam becerileri Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8. Öğrencilerin Aile Gelir Düzeyine Göre Yaşam Becerileri ANOVA Testi Sonuçları

ALT BOYUT	Gelir Durumu	n	$\bar{X} \pm ss$	Var.K.	KT	Sd	F	p	Fark
YBÖ-Top	Düşük	140	3.32±.66	G.Arası	2.86	2	2.960	.053	Yok
	Orta	370	3.30±.70	G.İçi	303.28	628			
	Yüksek	121	3.48±.71	Toplam	306.14				
STRES	Düşük	140	2.89±.72	G.Arası	2.44	2	1.841	.160	Yok
	Orta	370	2.90±.81	G.İçi	416.44	628			
	Yüksek	121	3.06±.92	Toplam	418.88				
EMPATİ	Düşük	140	3.47±.79	G.Arası	3.162	2	2.413	.090	Yok
	Orta	370	3.42±.83	G.İçi	411.487	628			
	Yüksek	121	3.61±.77	Toplam	414.649				
KPÇÖZ	Düşük	140	3.40±.87	G.Arası	4.049	2	2.979	.052	Yok
	Orta	370	3.36±.80	G.İçi	426.791	628			
	Yüksek	121	3.57±.82	Toplam	430.840				
ELDÜŞ	Düşük	140	3.39±.88	G.Arası	4.14	2	2.639	.072	Yok
	Orta	370	3.43±.88	G.İçi	493.08	628			
	Yüksek	121	3.62±.90	Toplam	497.22				
İLETİŞİM	Düşük	140	3.55±.96	G.Arası	1.09	2	.606	.546	Yok
	Orta	370	3.54±.94	G.İçi	565.84	628			
	Yüksek	121	3.65±.97	Toplam	566.93				

Tablo 8'deki bulgulara göre meslek lisesi öğrencilerinin Toplam-YBÖ, STRES, EMPATİ, KPÇÖZ, ELDÜŞ ve İLETİŞİM alt boyutlarındaki yaşam becerileri, öğrencilerin aile gelir durumuna göre farklılık göstermemektedir ($p > 0.05$).

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Meslek Lisesi Öğrencilerinin Yaşam Beceriler Düzeyleri ile Bulgulardan Elde Edilen Sonuçlar ve Tartışma

Bu araştırma yaşam becerilerinin cinsiyet, sınıf düzeyi, alan/dal, gelir düzeyi, ebeveyn (anne /baba) eğitim durumu, baba eğitim durumu, kendi beyanlarına göre aile gelir düzeyi değişkenlerine göre ve yaşam becerileri ölçeğinin alt boyutları arasındaki ilişkiyi incelemek için yapılmıştır. Araştırmada meslek lisesi öğrencilerin sahip olduğu en düşük yaşam becerisinin stresle baş etme becerisi olduğu saptanmıştır. Hindistan'da 10-19 yaşlarındaki ergenler üzerinde yapılan bir araştırmada (Dhingra ve Chauhan, 2017) yaşam becerileri alt boyutları bazında en düşük becerinin stresle başa çıkma becerisi olduğu belirlenmiştir. Avustralya'da ergenler üzerinde yapılan çalışmada (Poole ve Evans, 1989) 1061 ergenin yaşam becerileri incelenmiş, stresle başa çıkmada öğrencilerin kendilerini daha düşük düzeyde derecelendirdikleri belirtilmiştir. Öğretmen adayları ile yapılan bir çalışmada da (Akyavuz ve Karakaş, 2020) benzer bulguya ulaşılmış olması ilginçtir. Meslek lisesi öğrencilerinin en yüksek sahip olduğu yaşam becerisi ise iletişim ve kişiler arası ilişkiler olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmen adayları üzerinde yapılan farklı araştırmalarda da (Kasapoğlu ve Didin, 2019; Akyavuz ve Karakaş, 2020) iletişim ve kişilerarası ilişkiler becerisi en yüksek yaşam becerisi olarak bulunmuştur. Örneklem grupları farklı eğitim düzeylerinde olduğu halde en yüksek yaşam becerisinin iletişim ve kişilerarası ilişkiler becerisi olması, sosyolojik olarak iletişime açık bir toplumda yaşıyor olmamızdan kaynaklanmış olabilir.

Yaşam Beceri Alt Boyutları ve Demografik Değişkenler Arasında İlişkilere Ait Tartışma

Araştırmada Yaşam Becerileri Ölçeği'nin alt boyutları arasındaki ilişki incelendiğinde anlamlı ilişki olduğu görülmüştür. STRES boyutu ile EMPATİ boyutu arasında; STRES boyutu ile KPÇÖZ boyutu arasında, STRES boyutu ile ELDÜŞ boyutu arasında pozitif yönlü güçlü bir ilişkinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Empati Kurma ve Öz farkındalık alt boyutu incelendiğinde ise; KPÇÖZ, ELDÜŞ, İLETİŞİM ile anlamlı düzeyde güçlü bir ilişkinin olduğu görülmüştür. Karar Verme ve Problem Çözme alt boyutları sonucuna göre; Yaratıcı ve Eleştirel Düşünme arasında İletişim Kişiler Arası İlişki ile anlamlı güçlü bir ilişkinin olduğu görülmüştür. Yaratıcı ve Eleştirel Düşünme Boyutu incelendiğinde İletişim Kişiler Arası İlişkide pozitif yönlü güçlü bir ilişkinin olduğu görülmüştür. Kuvvetli düzeyde korelasyona sahip olan değişkenler aynı anda analiz modeli içerisinde kullanıldığı takdirde doğrusallık problemi ortaya çıkabilmektedir (Kalaycı, 2009). Bu çalışmada birbirleriyle yüksek ilişkili olan alt boyutlar aynı anda herhangi bir analize tabi tutulmadığından çoklu doğrusallık probleminin söz konusu olmadığı söylenebilir.

Öğrencilerin yaşam becerilerinin sınıf düzeyi ile pozitif ilişkili olduğu, sınıf düzeyi arttıkça yaşam beceri puanlarının da arttığı görülmüştür. Literatürde bu sonucu destekleyen (Shahmohammadi, 2011) ve desteklemeyen (Yılmaz, 2021) çalışmalara rastlamak mümkündür. Bununla birlikte bireyin, olgunlaşma ile birlikte yaşam becerileri kapasitesinin artma eğiliminde olduğu (Zimmer-Gembeck ve Skinner, 2011) belirtilmektedir.

Yaşam becerilerinin STRES alt boyutunun erkekler ile ELDÜŞ alt boyutunun ise kızlar ile ilişkili olduğu, diğer alt boyutlara yaşam becerilerinin cinsiyetle ilişkisinin olmadığı belirlenmiştir. Literatürde genellikle erkeklerin stresle başa çıkma becerilerinin daha yüksek olduğu (Matud, 2004; Shahmohammadi, 2011) rapor edilmiştir. Bununla birlikte hiçbir altboyutta cinsiyet farklılığının olmadığı sonucuna ulaşan çalışmalar da bulunmaktadır (Yılmaz, 2021).

Ebeveyn eğitim durumu ile yaşam becerilerinin bu çalışmada negatif korelasyon gösterdiği belirlenmiştir. Ortaokul öğrencileri üzerinde yapılan benzer bir çalışmada (Yılmaz, 2021) anne ve baba eğitim durumu kategorik değişken olarak ele alınmış ve herhangi bir anlamlı fark bulunamamıştır. Bu çalışmada ebeveyn eğitim durumu düşük olanların yaşam becerileri nispeten daha yüksektir. Bu da çalışma grubunun meslek lisesi öğrencilerinden oluşması, dolayısıyla ebeveyn eğitim durumu düşük olan öğrencilerin çalışma hayatına erken yaşlarda girmiş olmaları ve yaşam becerilerini çalışma hayatlarında edindikleri ile açıklanabilir.

Meslek Lisesi Öğrencilerinin Yaşam Becerileri ve Yaşam Becerileri Alt Boyutlarının Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırılmasına Ait Bulgulardan Elde Edilen Sonuçlar ve Tartışma

Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyet değişkenine göre stres ve duygularla başa çıkma boyutu, yaratıcı ve eleştirel düşünme boyutu puanlarında anlamlı fark olduğu ortaya çıkmıştır. Cinsiyete göre öğrencilerin EMPATİ, KPÇÖZ, İLETİŞİM boyutlarında anlamlı fark olmadığı görülmüştür. Sánchez-Hernando ve arkadaşlarının (2017) ortaokul öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmada erkekler bilişsel becerilerde ve duygusal dengede daha yüksek puanlar alırken kızlar ise sosyal becerilerde daha yüksek puan almıştır. Avcı ve Korur (2022) tarafından yapılan çalışmada da EMPATİ boyutunda kızlar lehine, STRES boyutunda erkekler lehine anlamlı fark bulunmuştur. Bu yönüyle bu çalışmada elde edilen bulguların Avcı ve Korur (2022) çalışmaları ile paralellik gösterdiği söylenebilir. Adı geçen çalışmanın örneklem grubu ile bu çalışmanın örneklemini hemen hemen aynı yaş grubundaki ergenleri kapsadığından elde edilen bu sonucun önemli olduğunu belirtmek mümkündür.

Araştırmaya katılan katılımcıların sınıf düzeyi değişkenine göre yaşam beceri puanları karşılaştırmasına göre STRES boyutunda, KPÇÖZ boyutunda, ELDÜŞ boyutunda ve İLETİŞİM boyutunda anlamlı fark olduğu; EMPATİ boyutunda ise anlamlı farkın olmadığı ortaya çıkmıştır. Sınıf düzeyleri arasında görülen bu fark bir bakıma literatürdeki kimi çalışma bulguları ile çelişmektedir. Örneğin Güvenç ve Aktaş, (2006) çalışmalarında ergenlerin yaşamın onların yaşam becerileri değişkenini yordamadığını bulmuşlardır.

Gelir düzeyine göre öğrencilerin yaşam beceri puanları incelendiğinde hiçbir gelir kategorisinde yaşam beceri puanları arasında bir farkın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre aile gelir düzeyi ne olursa olsun öğrencilerin yaşam becerilerinin benzer olduğu söylenebilir. Literatürde bu bulguyu destekleyen (örneğin Taşçı, 2020) ve gelir durumunu iyi olarak algılayanların yaşam becerilerinin daha yüksek olduğunu belirten (Çakmak ve ark., 2022) araştırmalara rastlanmıştır.

Bir diğer değişken olan anne eğitim durumuna göre ve baba eğitim durumlarına göre katılımcıların yaşam beceri puan sonucuna göre anlamlı düzeyde farkın olmadığı görülmüştür. Öte yandan Dhingra ve Chauhan (2017) Hindistan'da yaptıkları çalışmada ebeveyn eğitimi ile ergenlerin yaşam becerileri düzeyleri arasında anlamlı korelasyon olduğunu bulmuşlardır. Bu çalışmada ebeveyn eğitim durumu ilköğretim, lise, üniversite şeklinde sadece 3 kategori üzerinden belirlendiğinden anlamlı farklılığın ortaya çıkmaması korelasyon olmadığını göstermez. Ebeveynlerin, çocuklarının ihtiyaçlarının farkına varmasında eğitimin önemli bir rol oynadığı düşünüldüğünde ebeveyn eğitimi ile çocuğun yaşam becerisi arasında pozitif bir ilişki olması olasıdır.

Sonuç ve Öneriler

Meslek lisesi öğrencilerinin stres ile baş etmede becerilerinin düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin stresle başa çıkma boyutunda en düşük puanları aldıklarını rapor eden yurtdışı çalışmaların da olduğu dikkate alındığında, günlük yaşamın zorlu gereksinimleriyle başa çıkmak için bu becerinin edinilmesine daha fazla vurgu yapılması gerektiğine işaret etmektedir.

Araştırmada yaşam becerileri boyutları arasında anlamlı ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yani yaşam becerilerinin tüm boyutlarının bir bütün olarak değerlendirilmesi gerektiği bir beceri arttığında veya azaldığında diğer becerilerin de artacağı veya azalacağı sonucuna ulaşılmıştır. Meslek lisesi öğrencilerinin sınıf düzeyleri ile yaşam becerileri puanları arasında zayıf ancak pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı korelasyonlar bulunmuştur. Üst sınıfa gidildikçe yaşam becerilerinin arttığı söylenebilir. Cinsiyetin stres ve duygularla başa çıkma ve eleştirel düşünme becerilerini etkileyen faktör olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada STRES, KPÇÖZ ve İLETİŞİM boyutlarında sınıf düzeyinin etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Genellikle sınıf düzeyi yüksek öğrencilerin yaşam becerileri daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yaşam becerileri ile gelir düzeyi, anneve babanın eğitim durumuna göre hiçbir alt boyutta farkın bulunmadığı görülmüştür. Yani ailenin gelir durumunun ve eğitim düzeyinin etkili olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Bu çalışmanın sonuçlarına bağlı olarak aşağıdaki öneriler sunulmuştur.

- 1) Meslek lisesi öğrencilerinin stresle başa çıkma becerilerini geliştirici uygulamaya dayalı eğitimler verilmelidir.
- 2) Yaşam becerisi eğitimlerinin verilmesi daha etkili olacağından hazırlanan programların bu doğrultuda hazırlanması gerekmektedir.
- 3) Yaşam becerilerinin değerlendirilmesi ve geliştirilmesinde cinsiyet ve sınıf düzeyi (yaş) faktörü dikkate alınarak hazırlanması gerekmektedir.

Araştırmacı Beyanı

Çatışma beyanı: Herhangi bir kişi veya kurum ile çıkar çatışması yoktur.

Destek ve teşekkür: Yüksek lisans tez danışmanım Prof. Dr. Habib ÖZKAN'a desteklerinden ötürü teşekkür ediyorum.

Kaynakça

- Abaan, S. ve Altıntoprak, A. (2005). Hemşirelerde problem çözme becerileri: öz değerlendirme sonuçlarının analizi. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 12(1), 62-76.
- Akyavuz, E. K. ve Karakaş, A. (2020). Öğretmen adaylarının yaşam becerilerinin incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 9(4), 1832-1851.
- Altındağ-RAM (2011). *Güvenli ortamların sağlanması okullarda şiddetin önlenmesi araştırma raporu*. Ankara: Altındağ Rehberlik Araştırma Merkezi.
- Altun, M. (2023). *Lise öğrencilerinde spor etkinliklerine katılımın yaşam becerileri üzerindeki etkisinin incelenmesi*. (Yayınlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Avcı, D. E. ve Korur, F. (2022). Evaluation of the life skills of students in adolescence: Scale development and analysis. *Journal of Science Learning*, 5(2), 226-241.
- Bahçeci, D. ve Kuru, M. (2008). Portfolyo değerlendirmenin üniversite öğrencilerinin öz-yeterlik algısı ve yaşam becerileri üzerine etkisi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(1), 97-111.
- Baltacı, A. (2018). Nitel araştırmalarda örnekleme yöntemleri ve örnek hacmi sorunsalı üzerine kavramsal bir inceleme. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 231-274.
- Baş, H. (2017). Türkiye’de genç nüfus sorunları ve politikalar. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (27), 255-288.
- Bharath, S. ve Kumar, K.V. (2008). Health promotion using life skills education approach for adolescents in schools - development of a model. *Journal of Indian Association of Child & Adolescent Mental Health*, 4(1), 5-11.
- Bolat, Y. ve Balaman, F. (2017). Yaşam becerileri ölçeği: geçerlilik ve güvenirlik çalışması. *İnsan ve Toplum Araştırmaları Dergisi*, 6(4), 22-39.
- Boysak, M. E. (2020). Sınıf öğretmenlerinin yaşam becerilerine ilişkin görüşlerinin çoklu değişkenler açısından incelenmesi. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi.
- Boysan, M. (2012). Validity of the coping inventory for stressful situations-short form (ciss-21) in anon-clinical Turkish sample. *Düşünen Adam The Journal of Psychiatry and Neurological Sciences*, 25(2), 101-107.
- Calp, Ş. ve Edis, A. (2020). Sınıf öğretmenlerinin yaşam becerileri ile ilgili bilgi ve deneyimleri. *Neşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 10(2), 549-565.
- Canel, N., A. (2012). *Aile yaşam becerileri* (2. Baskı). İstanbul: Nakış Ofset.
- Creswell, J. W. (2017). *Araştırma deseni nitel, nicel ve karma yöntem yaklaşımları*. (Çeviren: S. B. Demir). Ankara: Eğiten Kitap.
- Çakmak, A., Güney, M., & Görgülü, B. (2022). Üniversite öğrencilerinin yaşam becerileri ile mutluluk düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Social Sciences Studies Journal (SSSJ)*, 103, 3259-3268.
- Danish, S., Taylor, T., Hodge, K. ve Heke, I. (2004). Enhancing youth development through sport. *World Leisure Journal*, 46(3), 38 - 49.
- Davis, M. (1983). Measuring individual differences in empathy: evidence for a multidimensional approach. *Journal of Personality and Social Psychology*, 44(1), 113-126.
- Decety, J. ve Lamm, C. (2006). Human empathy through the lens of social neuroscience. *The Scientific World Journal*, 6, 1146-1163.
- Deveci, İ., Konuş, F. Z. ve Aydın, M. (2018). 2018 yılı fen bilimleri dersi öğretim programının kazanımlarının yaşam becerileri açısından incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 47(2), 765-797
- Dhingraa, R. ve Chauhanb, K.S. (2017). Assessment of life-skills of adolescents in relation to selected variables. *International Journal of Scientific and Research Publications*, 7(8), 201-212.
- Donat-Bacıoğlu, S. (2014). Şiddet ve saldırganlığın azalmasında önleme ve müdahale programlarının etkililiği: Meta analiz çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5(42), 294-304.
- Duffy, F. D., Gordon, G. H., Whelan, G., Cole-Kelly, K. ve Frankel, R. (2004). Assessing competence in communication and interpersonal skills: *The Kalamazoo II Report*. *Academic Medicine*, 79(6), 495-507.

- Ersoy, E. ve Başer, N. (2011). İlköğretim ikinci kademedeki eleştirel düşünmenin yeri. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(1), 1-10.
- Esin, İ. S. ve Dursun, O. B. (2014). Okullarda Görülen sorunlu davranışlar ve okul ruh sağlığı uygulamaları. *Sakarya Tıp Dergisi*, 4(1), 1-9.
- Eskici, G. Y. ve Özsevgeç, T. (2019). Yaşam becerileri ile ilgili çalışmaların tematik içerik analizi: bir meta-sentez çalışması. *International e-Journal of Educational Studies*, 3(5), 1-15.
- Esmailnazab, M., Malek Mohamadi, D., Ghiasvand, Z. ve Bahrami, S. (2011). Effectiveness of life skills training on increasing self-esteem of high school students. *Procedia-Social and Behavioral Science*, 30, 1043-1047.
- Göçen, A. (2007). *Meslek lisesi son sınıf öğrencilerinin işletmelerde gördüğü temel beceri eğitiminin etkililiğine yönelik öğrenci görüşlerinin incelenmesi*. (Yayınlanmamış doktora tezi). Sakarya Üniversitesi.
- Göl-Güven, M. (2019). Lions Quest yaşam becerileri programının Türkiye'deki uygulama örneği. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 50, 254-282.
- Gün, S. (2021). *Üniversite öğrencilerinin psikolojik dayanıklılık, yaşam becerileri ve algılanan sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayınlanmamış doktora tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya.
- Kalaycı, Ş. (2009). *Çok değişkenli istatistik teknikleri* (4.baskı). Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Kaptan, S. (1998). *Bilimsel araştırma ve istatistik teknikleri*. Ankara: Tekışık Web Ofset.
- Kasapoglu, K. ve Didin, M. (2019). Life skills as a predictor of psychological well-being of pre-service pre-school teachers in Turkey. *Educational Research*, 6(1), 70-85.
- Kaya, A. (2014). Meslek Yüksekokulunda öğrenim gören öğrencilerin eğitim öğretim ve geleceğe yönelik düşünceleri. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33(2), 349-356.
- Koç, B., Terzi, Y. ve Gül, A. (2015). Üniversite öğrencilerinin iletişim becerileri ile kişilerarası problem çözme becerileri arasındaki ilişki. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 4(1), 363-390.
- Kolburan, G. ve Tosun, Ü. (2011). İlköğretim ikinci kademe öğrencileri arasında yaşam becerileri eğitimi yoluyla 1. kademedeki edinilmiş değerleri pekiştiren gelişimsel bir model önerisi. *Değerler Eğitimi Sempozyumu Bildirileri*, (ss.246-247). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, 26-28 Ekim 2011.
- Kutsal, D. (2018). *Yaşam becerileri psikoeğitim programının kız meslek lisesi öğrencilerinin yaşam becerilerine ve problem davranışlara etkisi*. (Yayınlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi.
- Kutsal, D. ve Nazlı, S. (2021). Yaşam Becerileri Ölçeği-Lise Forumu'nun geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi*, 10(3), 1310-1326.
- MEB (2017). *Fen bilimleri dersi öğretim programı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu.
- Özmete, E. (2008). Gençlere yönelik yaşam becerileri ölçeğinin geliştirilmesi geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları. *Milli Eğitim*, 177, 253-269.
- Papacharisis, V., Goudas, M., Danish, S. J. ve Theodorakis, Y. (2005). The effectiveness of teaching a life skills program in a sport context. *Journal of Applied Sport Psychology*, 17(3): 247-254.
- Poole, M. E. ve Evans, G. T. (1989). Adolescents' self-perceptions of competence in life skill areas. *Journal of Youth and Adolescence*, 18(2), 147-173.
- Pujar, L.L. ve Patil, S.S. (2016). Life skill development: educational empowerment of adolescent girls. *RA Journal of Applied Research*, 2(5), 468-472.
- Salimzadeh, R., Hall, N.C. ve Saroyan, A. (2021). Examining academics strategies for coping with stress and emotions: a review of research. *Frontiers in Education*, 6, 1-15.
- Sánchez-Hernando, B., Juárez-Vela, R., Antón-Solanas, I., Gasch-Gallén, Á., Melo, P., Nguyen, T. H., ... ve Gea-Caballero, V. (2021). Association between life skills and academic performance in adolescents in the autonomous community of Aragon (Spain). *International journal of Environmental Research and Public Health*, 18(8), 4288.
- Sarı, H.G. ve Bozdağ, B. (2021). Lise öğrencilerinin çoklu zeka alanları ve sporda yaşam becerilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Akdeniz Spor Bilimleri Dergisi*, 4(1), 130-144.

- Selçuk, A. M. (2019). *Öğretim elemanlarının yaşam becerileri hakkındaki görüşleri*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Burdur.
- Semerci, Ç. (2003). Eleştirel düşünme becerilerinin geliştirilmesi. *Eğitim ve Bilim*, 28(127), 64-70.
- Sezgin, E. Y. (2018). Okulöncesi dönemde yaşam becerileri. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 5(12), 710-719.
- Shahmohammadi, N. (2011). Students' coping with stress at high school level particularly at 11th & 12th grade. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 30, 395-401.
- Siyez, M. D. ve Aysan, F. (2015). Ergenlerde görülen problemlili davranışları psikososyal risk faktörleri ve koruyucu faktörler açısından yorumlanması. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(1), 145-171.
- Sreekumar, V. N. (2016). Life skill education among adoloscents. *International Journal of Development Research*, 6(11), 10188-10191.
- Şen, M. (2011). Türkiye'de ergen profili. *Aile ve Toplum Dergisi*, 7(27), 89-102.
- Taşçı M (2020). *Ortaöğretimde sportif faaliyetlere katılımın bireyin yaşam becerileri üzerindeki etkisinin incelenmesi*. (Yayınlanmamış doktora tezi). İnönü Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Taştan Akdağ, F. (2017). *STEM uygulamalarının öğrencilerin akademik başarı, bilimsel süreç ve yaşam becerileri üzerine etkisi* (Yayınlanmamış doktora tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Samsun.
- Temiz, N. ve Yılmaz, B. (2023). Çocuk kütüphanelerinde yaşam becerileri geliştirmek: Bir kütüphane programı modeli. *Türk Kütüphaneciliği*, 37(1), 51-73.
- Tomar, İ. H., Özbay, Y., Eşici, H., Büyüköztürk, Ş. ve Aydoğan, D. (2018). *Üstün yetenekli çocuklara yönelik pozitif genç gelişimi temelli yaşam becerileri eğitim programının geliştirilmesi*. TÜBİTAK SOBAG Proje. Proje No: 115K458.
- Tuncay, S. (2000). Türkiye'de gençlik sorunlarının psikolojik boyutu. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(1), 231-257.
- Ulus, L. (2018). Ergen bireyler için yaşam becerileri. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 5(12), 516-537.
- Ustabulut, M. Y. (2021). Türkçe öğretmen adaylarının yaşam becerileri ile ilgili görüşlerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(1), 205-219.
- Uysal, İ. ve Kılıç, A. (2022). Normal Dağılım İkilemi. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 12(1): 220-248.
- Ümmet, D. ve Demirci, G. (2017). Yaşam becerileri eğitimi kapsamında yürütülen grupla psikolojik danışma uygulamasının ortaokul öğrencilerinin iyi oluşları üzerindeki etkisi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 45, 153-170.
- Ünal, A. (2019). Life Skills as Predictor of Interaction Anxiety on University Students. *Turkish Research Journal of Academic Social Science*, 2(2), 36-40.
- WHO (2002). Skills for health. Skills-based health education including life skills: An important component of a child-friendly/health-promoting school (Information series on school health. Document 9). Geneva, Switzerland: World Health Organization.
- WHO [The World Health Organization]. (1997). Life Skills Education in Schools. Programme on Mental Health.Division of Mental Health and Prevention of Substance Abuse.World Health Organization.
- Yalaki, Z., Çetin, F. ve Dallar, Y. B. (2015). Bir eğitim ve araştırma hastanesine başvuran adolesanlardaki riskli davranışların değerlendirilmesi. *Ege Tıp Dergisi*, 54(3), 127-133.
- Yalçınkaya, M. (2021). Gençlik çalışmalarında yapı ve failliği yeniden düşünmek. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Eğitim Bilimleri Ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(28), 85-99.
- Yıldırım, Y. (2017). *Anasınıfına devam eden çocuklara uygulanan yaşam becerisi eğitim programının çocukların yaşam becerilerine ve sosyal uyumlarına etkisi*. (Yayınlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Yılğın, A. (2022). Rekreatif yürüme fiziksel aktivitesinin yaşam becerisini geliştirmeye etkisinin incelenmesi: randomize yarı deneysel çalışma. *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 7(1), 66-84.

- Yılmaz, T. (2021). *Ortaokul öğrencilerinin günlük yaşam becerileri ve prososyal eğilimlerinin incelenmesi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara.
- Zimmer-Gembeck M. J. ve Skinner E. A. (2011). The development of coping across childhood and adolescence: An integrative review and critique of Research. *International Journal of Behavioral Development*, 35(1),1-17.